

Khơi gợi hứng thú học tập của học sinh thông qua hoạt động khởi động trong giờ đọc hiểu văn bản ở trường phổ thông

Trần Thị Lợi, Phạm Thị Hương*

*Trường Đại học Văn Hiến

Received: 10/7/2024; Accepted: 16/7/2024; Published: 7/8/2024

Abstract: Literature is one of the subjects that plays an important role in the general education program. However, currently, Literature has not received the proper attention from learners. Students are still indifferent to this subject, especially in the reading comprehension section. To stimulate students' interest in learning right from the beginning of the lesson, we would like to share some methods of opening the lesson that we have implemented and achieved quite positive results.

Keywords: khởi động, hứng thú, đọc hiểu

1. Đặt vấn đề

Từ trước tới nay, Ngữ văn là một trong những môn học có vai trò quan trọng trong chương giáo dục phổ thông. Môn học có vị trí quan trọng trong việc thực hiện mục tiêu chung của giáo dục phổ thông, trong việc giáo dục tư tưởng, quan điểm, tình cảm cao đẹp cho học sinh, giúp học sinh tiếp nhận một cách sâu sắc và có hệ thống những giá trị tư tưởng lớn của văn học dân tộc và nhân loại. Ngữ văn không chỉ giúp học sinh hình thành những kiến thức cơ bản về văn học mà nó còn giúp các em hình thành nhân cách, chuẩn bị cho các em hành trang bước vào đời, là nền tảng để các em học lên những bậc cao hơn.

Tuy nhiên, thực tế hiện nay môn Ngữ Văn chưa dành được sự quan tâm đúng mức từ phía người học. Bước vào giờ Văn, nhất là giờ đọc hiểu văn bản, nhiều học sinh tỏ ra thờ ơ, mệt mỏi; các em học và đọc văn bản còn mang tính hình thức, đối phó.

Bên cạnh đó, hiện nay trong giờ Ngữ văn phần lớn giáo viên đang chú trọng đổi mới các biện pháp, phương pháp giảng dạy ở hoạt động hình thành kiến thức, luyện tập và vận dụng, còn hoạt động khởi động dường như chưa có sự quan tâm đúng mức ở phía giảng viên, hoạt động này đang bị xem nhẹ, chưa có chiều sâu, mang tính hình thức.

Thực tế giảng dạy cho thấy, hoạt động khởi động có vai trò quan trọng trong việc tạo tâm thế cho học sinh tiếp cận bài học mới một cách thoải mái, tạo năng lượng tích cực học tập cho học sinh ngay từ đầu giờ học. Vì vậy, để nâng cao chất lượng dạy và học môn Ngữ văn, giáo viên cần quan tâm nhiều hơn đến việc đổi mới phương pháp giảng dạy theo tinh thần mà Luật Giáo dục của nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam tại Điều 7 (yêu cầu về nội dung

phương pháp giáo dục) đã đưa ra: *Phương pháp giáo dục phải phát huy tính tích cực tự giác, chủ động, tư duy, sáng tạo ở người học, bồi dưỡng năng lực tự học, lòng say mê học tập và ý chí vươn lên*. Chúng ta cần nhìn nhận lại tầm quan trọng của hoạt động khởi động để từ đó có những cách thức vào bài sáng tạo nhằm tạo hứng thú cho người học giúp giờ học đạt hiệu quả cao. Như William Arthur Ward, nhà giáo dục lỗi lạc của Mỹ từng nói: *Chỉ nói thôi là thầy giáo xoàng, giảng giải là thầy giáo tốt. Minh họa biểu diễn là thầy giáo giỏi. Gây hứng thú trong giờ học là thầy giáo vĩ đại*.

Để khơi gợi hứng thú học tập của học sinh ngay ở đầu tiết học, bài viết này chúng tôi chia sẻ một số cách thức, biện pháp để khởi động bài học mà chúng tôi sử dụng trong quá trình giảng dạy Ngữ văn ở trường phổ thông và cũng đã thu được kết quả khá khả quan.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tầm quan trọng của hoạt động khởi động trong giờ dạy đọc hiểu văn bản ở trường phổ thông

Khởi động là hoạt động mở đầu bài học và nó chỉ chiếm khoảng vài phút đầu giờ nhưng nó không đơn thuần là dẫn vào bài mới mà là “dẫn lối, mở đường cho hành trình khai mở tiềm năng sáng tạo của học sinh”. Một khởi động hiệu quả sẽ giúp học sinh huy động được vốn tri thức, kỹ năng nền tảng của học sinh, làm sống lại những kiến thức nền ở các em, tạo cơ hội cho các em tiếp nhận hoạt động của bài học mới một cách dễ dàng.

Thực tế cho thấy, mỗi học sinh trước giờ học sẽ có mỗi trạng thái, tâm thế khác nhau. Có em đã sẵn sàng hào hứng vào bài mới nhưng cũng có em phân tâm vì những suy tư, lo lắng, mệt mỏi...hay vấn đề về gia đình, thầy cô, lớp học, thời tiết ... cũng ảnh

hường tới tâm trạng của các em khi bước vào giờ học. Hơn nữa, không phải bất kỳ học sinh nào cũng đều có sẵn niềm đam mê, yêu thích với môn Ngữ văn. Vì vậy, hoạt động khởi động đầu giờ sẽ giúp học sinh thoát ra khỏi trạng thái ần ỉn chứa sức ỳ, mất tập trung và nó sẽ khơi gợi hứng thú để vào bài học và hơn thế nữa, còn khơi dậy niềm đam mê, bồi đắp tình yêu của học sinh đối với môn Ngữ văn.

Hoạt động khởi động không nên đơn thuần chỉ là việc giáo viên chuẩn bị những câu từ mượt mà, trau chuốt để dẫn dắt vào bài mà nên là việc giáo viên tổ chức những hoạt động để học sinh được tham gia trực tiếp giải quyết vấn đề khởi động. Khi học sinh tự mình được tham gia thực hiện hoạt động khởi động, các em sẽ có tâm thế hào hứng, chủ động, tích cực trong quá trình khai thác, khám phá kiến thức mới. Hoạt động khởi động bài học hiệu quả chính là việc giáo viên tạo cơ hội cho học sinh “tự làm sống lại các kiến thức nền họ đã có cần thiết cho hoạt động học tập bài học mới” và cần “tạo ra và gieo vào tâm hồn học trò mong muốn khám phá bằng hệ thống các hoạt động tiếp nối trong giờ học và nối dài sau mỗi bài học”.

Hoạt động khởi động không nên thực hiện mang tính hình thức hay làm theo kiểu đơn điệu, nhàm chán, cứng nhắc mà cần tiến hành một cách linh hoạt, sáng tạo. Tuy nhiên cũng không nên tổ chức một khởi động quá phần khích, vì như vậy đôi lúc sẽ làm cho học sinh khó quay trở lại bài. Tổ chức hoạt động khởi động với những hoạt động phù hợp và thời lượng vừa đủ, tránh tình trạng dành quá nhiều thời gian vào hoạt động này làm ảnh hưởng đến thời gian, đến quá trình triển khai những hoạt động tiếp theo. Hoạt động khởi động trong giờ đọc hiểu văn bản giống như món ăn khai vị trong một bữa tiệc, nó sẽ ảnh hưởng đến tâm thế của học sinh khi vào bài học và quyết định đến sự thành công của giờ học.

2.3. Một số cách thức khởi động trong giờ dạy đọc hiểu văn bản ở trường phổ thông

Trả lời câu hỏi ở phần trước khi đọc trong sách giáo khoa nhằm khơi gợi kiến thức nền của học sinh trước khi vào bài mới

Kiến thức nền, theo tác giả Dư Ngọc Ngân đây là *những kiến thức về thế giới, những kinh nghiệm; những kiến thức về cấu trúc tổng thể của văn bản, những kiến thức về ngôn ngữ đích mà người đọc có thể vận dụng khi đọc để tìm nội dung ý nghĩa của văn bản*. Đối với học sinh, kiến thức nền được thu thập qua các trải nghiệm và kinh nghiệm mà học sinh có được trong cuộc sống hoặc lượng kiến thức mà các

em lưu giữ lại thông qua việc đọc sách báo, tạp chí...

Kiến thức nền có vai trò quan trọng, là điều kiện cần thiết để học sinh có thể lĩnh hội được văn bản được đọc hay nội dung bài học. Khi học sinh được kích hoạt kiến thức nền sẽ giúp năng lực đọc hiểu của học sinh nâng cao. Học sinh càng có nhiều thông tin về một chủ đề nào đó thì học sinh càng dễ đọc, dễ hiểu về văn bản. Cũng từ đó học sinh cảm thấy tự tin và hứng thú hơn với các nội dung của môn học/ bài học. Vì vậy trước khi vào bài mới, giáo viên sẽ yêu cầu học sinh trả lời câu hỏi ở phần *trước khi đọc* để kích hoạt kiến thức nền cho các em.

Ví dụ khi dạy bài 7 *Những điều trông thấy* (Truyện thơ Nôm và Nguyễn Du) chương trình Ngữ văn lớp 11 giáo viên yêu cầu học sinh trả lời câu hỏi ở sách giáo khoa trước khi vào bài mới.

Ví dụ khi dạy văn bản 1 *Trao duyên* (trích Truyện Kiều) Nguyễn Du, học sinh sẽ trả lời câu hỏi ở phần trước khi đọc: *Trong cuộc sống, đôi khi có những điều rất khó nói nhưng vẫn phải tìm cách nói ra để nhận được sự cảm thông, chia sẻ của người nào đó. Đã bao giờ bạn gặp một tình huống như vậy chưa? Hãy chia sẻ với các bạn hoặc lắng nghe chia sẻ của bạn về trải nghiệm đó.*

Hay văn bản 2 *Độc “Tiểu Thanh Kí”* (Nguyễn Du) giáo viên yêu cầu học sinh trả lời câu hỏi: *Bạn hiểu thế nào là “tri âm” và biết thành ngữ, tục ngữ hay tác phẩm văn học nào nói về chuyện “tri âm”? Hãy chia sẻ với các bạn trong lớp.*

Việc trả lời những câu hỏi trong sách giáo khoa trước khi đọc sẽ giúp học sinh huy động những hiểu biết, kiến thức, kinh nghiệm của mình để khám phá tác phẩm được tốt hơn. Từ việc khám phá vấn đề này sẽ nảy sinh những câu hỏi, thắc mắc cho vấn đề kia, cứ như vậy, sẽ tạo điều kiện cho học sinh có cơ hội học hỏi, khám phá tiếp những điều bản thân chưa rõ.

Tổ chức khởi động bằng trò chơi học tập

Trò chơi học tập là phương pháp dạy học nhằm giúp hoạt động dạy học trở nên sôi nổi, cuốn hút, giúp học sinh tự tin, mạnh dạn và phát huy tính năng động, sáng tạo của các em. Hiện nay, việc tổ chức các trò chơi học tập trong giờ đọc hiểu văn bản Ngữ văn ở trường phổ thông khá phong phú, đa dạng với với các trò chơi như: Nhìn tranh đoán văn bản, rung chuông vàng, giải ô chữ, ai nhanh hơn... Hình thức thực hiện trò chơi học tập có thể cá nhân, nhóm nhỏ, nhóm lớn...

Để trò chơi học tập đạt hiệu quả, giáo viên cần lựa chọn trò chơi phù hợp, không quá phức tạp, không mang tính đánh đố học sinh, không mất quá nhiều

thời gian và phải phù hợp với đối tượng học sinh cũng như nội dung bài học.

Về quy trình tổ chức trò chơi, giáo viên có thể thực hiện theo 3 bước: 1. Giáo viên lựa chọn trò chơi phù hợp; 2. Thiết kế câu hỏi, đáp án; 3. Thực hiện trò chơi trên lớp.

Các bước tiến hành: 1. Giáo viên giới thiệu tên trò chơi; 2. Giáo viên phổ biến thể lệ và những quy định cụ thể; 3. Giáo viên tổ chức cho học sinh tham gia trò chơi; 4. Công bố kết quả.

Ví dụ khởi động bằng trò chơi ô chữ khi chúng tôi dạy truyện ngắn *Lão Hạc* (Nam Cao)

Đối với bài này, chúng tôi sử dụng trò chơi ô chữ với 6 câu hỏi hàng ngang và 1 câu hỏi hàng dọc. Khi học sinh hoàn tất 6 câu hỏi hàng ngang sẽ xuất hiện ô chữ hàng dọc, ô chữ hàng dọc chính là tên của truyện ngắn mà học sinh sẽ được khám phá trong tiết học. Và từ đó chúng tôi dẫn dắt vào bài mới.

Dưới đây là những câu hỏi để giải đáp ô chữ:

Câu 1: Người chỉ huy một tốp lính lệ được gọi là gì?

Câu 2: Dụng cụ dùng để báo hiệu thời trước, làm bằng sừng trâu, bò hoặc vỏ ốc, dùng hơi để thổi, tiếng vang trầm và xa.

Câu 3: Những câu thơ sau trong bài thơ nào:

Chú bé loắt choắt Ca-lô đội lệch
Cái xắc xinh xinh Mồm huýt sáo vang
Cái chân thoăn thoắt Như con chim chích
Cái đầu nghênh nghênh Nhảy trên đường vàng...

Câu 4: Tên gọi của từ được cấu tạo bằng cách ghép các tiếng có nghĩa lại với nhau?

Câu 5 Bài thơ Nguyệt Cầm của tác giả nào?

Câu 6: Bài thơ Tràng Giang của tác giả nào?

1		C	A	I	L	E				
2		T	U	V	A					
3			L	U	O	M				
4		T	U	G	H	E	P			
5			X	U	A	N	D	I	E	U
6		H	U	Y	C	A	N			

Với những câu hỏi như trên, học sinh sẽ huy động được những hiểu biết từ thực tế và hiểu biết liên quan đến văn bản đã được học trước đó trong chương trình để tham gia trả lời, tham gia vào hoạt động khởi động. Đây cũng là cách giúp các em ôn lại kiến thức đã học trước đó mà không mang tính trả bài, máy móc, rập khuôn, thay vào đó tạo cảm giác thoải mái, vui vẻ để các em tiếp thu và củng cố kiến thức một cách nhẹ nhàng nhưng khắc sâu theo hướng “học mà chơi, chơi mà học, vui chơi có thưởng (điểm)”.

Sử dụng tranh ảnh, video có liên quan đến bài học

Việc sử dụng tranh ảnh, video, bài hát... để dẫn vào bài mới là phương pháp không còn quá xa lạ với giáo viên. Để học sinh hào hứng với giờ học Ngữ văn, giáo viên có thể sử dụng hình ảnh, bài hát, video... liên quan đến nội dung bài học để học sinh được trải nghiệm, được phát huy những tri thức vốn có của mình về vấn đề của tiết học. Với phương pháp này, giáo viên cần đưa ra những câu hỏi gợi mở liên quan đến bài học để dẫn vào bài.

Khi dạy tác phẩm *Ai đã đặt tên cho dòng sông* của tác giả Hoàng Phủ Ngọc Tường trong chương trình Ngữ văn lớp 11, giáo viên có thể cho học sinh nghe giai điệu, hình ảnh bài hát *Dòng sông ai đã đặt tên*, sáng tác Trần Hữu Pháp. Sau khi nghe xong bài hát, học sinh sẽ trả lời một số câu hỏi mà giáo viên đưa ra. Sau đó, giáo viên sẽ dẫn dắt học sinh vào bài mới.

3. Kết luận

Hoạt động khởi động có vai trò quan trọng trong việc tạo tâm thế cho người học. Hoạt động khởi động tốt sẽ giúp học sinh hào hứng, tích cực tham gia vào tiết học để tiếp nhận và khám phá văn bản. Thực tế giảng dạy chúng tôi thường cho học sinh trả lời các câu hỏi ở phần trước khi đọc hay xem những video, nghe bài hát hoặc trò chơi học tập liên quan đến bài học. Ngoài ra, để khơi gợi hứng thú học tập cho học sinh, giáo viên có thể sử dụng kỹ thuật KWL hay bài tập tình huống hoặc những câu chuyện ngắn... liên quan đến nội dung của bài học. Giáo viên sẽ căn cứ vào từng đối tượng học sinh, nội dung bài học để chọn phương pháp khởi động sao cho phù hợp và phải phát huy được tính tích cực, chủ động, sáng tạo của người học theo tinh thần của Luật Giáo dục đã đề ra: *Phương pháp giáo dục phổ thông phải phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, sáng tạo của học sinh phù hợp với đặc điểm của từng lớp học, môn học; bồi dưỡng phương pháp tự học, khả năng làm việc theo nhóm; rèn luyện kỹ năng vận dụng kiến thức vào thực tiễn; tác động đến tình cảm, đem lại niềm vui, hứng thú học tập cho học sinh.*

Tài liệu tham khảo

1. Phạm Thị Hương (Chủ biên), *Giáo trình thực hành dạy học Ngữ văn ở trường phổ thông*, NXB. Đại học Sư Phạm, Hà Nội.
2. Nguyễn Hoài Nam, Cao Thị Quyên (2014). Nâng cao hứng thú học tập cho SV Trường Cao đẳng nghề. *Tạp chí Khoa học - Trường Đại học Sư phạm Hà Nội*, 59, (8), 142-150
3. Dư Ngọc Ngân (2011), *Vận dụng mô hình tương tác vào dạy đọc hiểu cho người nước ngoài học tiếng Việt*, *Tạp chí ngôn ngữ*, số 12.